

## V

### Endevinalles en l'obscuritat

Quan en Bilbo obrí els ulls, es preguntà si de debò ho havia fet; perquè tot era tan fosc com si els tingués tancats. Pels seus volts no hi havia ningú. Imagineu el seu ensurt! No sentia res, no veia res, i no palpava res com no fos la pedra del terra.

S'aixecà molt a poc a poc i anà temptejant de quatre grapes fins que tocà la paret del túnel; però ni amunt ni avall no trobà res: res de res, ni senyal dels gòblins, ni senyal dels nans. El cap li rodava, i ni tan sols tenia la certesa de quina direcció seguien quan s'havia produït la caiguda. Procurà endevinar-ho de la millor de les maneres, i continuà de quatre grapes un bon tros, fins que, sobtadament, la seva mà topà amb el que semblava un petit anell de metall fred, perdut en el terra del túnel. Aquell havia de ser un moment decisiu en la seva carrera, encara que ell no ho sabia. Es posà l'anell a la butxaca, sense pensar-hi més; i és cert que, en aquell moment, no li podia semblar de cap utilitat especial. No seguí gaire més lluny, sinó que va seure en el terra fred i es deixà endur, durant una llarga estona, per la més absoluta misèria. S'imaginà preparant uns ous ferrats amb pernil a la cuina de casa seva..., perquè a dins sentia que ja començava a ser hora de menjar alguna coseta; però això només li serví per sentir-se més miserable.

Era incapaç de pensar què havia de fer; ni podia copsar què havia ocorregut; o per què l'havien deixat enrere; ni per què, si l'havien deixat enrere, els gòblins no l'havien enxampat; ni tan sols per quina raó el cap li feia aquella coïssor. La veritat és que havia quedat estès, ben quiet, fora de la vista i que havia perdut el coneixement, en un racó fosquíssim, durant una llarga estona.

Transcorregut algun temps, buscà la pipa. No era trencada, i allò ja era un punt. Després palpà la bosseta, i descobrí que encara hi quedava una mica de tabac, i això era un altre punt. Després buscà els llumins, però no en trobà cap, i aquí les seves esperances s'esmicolaren del tot. Més li valia, acceptà quan es calmà un poc. Perquè aneu a saber quines coses podia haver atret vers ell, des dels forats tenebrosos d'aquell indret horrible, en encendre els llumins i amb l'olor de tabac. Tot i així, en aquell moment se sentia completament desesmat. Però mentre rebuscava per totes les butxaques i palpava als voltants per causa dels llumins, amb la mà tocà l'empunyadura de la petita espasa —aquella espaseta que havia pres del catau dels ogres, i que ja havia

gairebé oblidat. Sortosament els gòblins tampoc no l'havien advertida, perquè la duia per dins els calçons.

La desembeinà. Als seus ulls lluï amb una brillantor pàl·lida i apagada. «De manera que també és una fulla forjada pels elfs», pensà, «i els gòblins no són gaire a prop, però tampoc prou lluny».

Però d'alguna manera se sentí reconfortat. Era prou esplèndid cenyir una fulla forjada a Gondolin per a les guerres contra els gòblins, sobre les quals tantes cançons havia cantat; i també havia advertit que aquelles armes causaven una fortíssima impressió en els gòblins, quan hi topaven de sobte.

«Tornar-me'n?», pensà. «No serviria de res! Anar cap a un costat? Impossible? Continuar endavant? És l'única cosa que puc fer! Doncs endavant!» De manera que s'incorporà, i avançà a bon pas, tot brandint la petita espasa endavant, mentre amb l'altra mà palpava la paret, i el cor li feia un tic-tac accelerat.

Ara en Bilbo, evidentment, estava en una situació com per ballar-la magra. Però heu de recordar que no era tan magra per a ell com ho hauria estat per a mi o per a vosaltres. Els hòbbits no són ben bé com la gent del carrer; i, tot comptat i debatut, encara que llurs caus siguin indrets agradables i alegres i amb la ventilació adient, molt diferents dels túnels dels gòblins, estan més acostumats a galeries que no pas nosaltres, i no és fàcil que perdin llur sentit de l'orientació sota terra —almenys un cop s'han refet d'un bon cop de cap contra la roca. A més, poden moure's molt silenciosament, i s'amaguen amb facilitat, i es recobren meravellosament de caigudes i cops, i tenen un repertori de seny i de proverbis encertats que la majoria d'homes desconeix o ha perdut des de fa molt de temps.

De tota manera, no hauria volgut trobar-me en la pell del senyor Saquet per res del món. Aquella galeria semblava no tenir fi. L'únic que sabia era que continuava descendint amb força regularitat i que seguia la mateixa direcció, malgrat alguna volta i una o dues giragonses. De tant en tant hi havia corredors que duïen cap als costats, com veia per la resplendor de l'espaseta, o palpant la paret amb la mà. D'aquests procurà desentendre's, i els creuà ben de pressa per temor que en sortissin gòblins o d'altres tenebroses criatures mig imaginades. I així continuà: avança que avançaràs i baixa que baixaràs. I continuava sense sentir cap so, excepte la tremolor passatgera d'un rat-penat a frec de les seves orelles, cosa que, al principi, el sorprengué, però que, després, esdevingué massa freqüent per preocupar-lo. No sé quant de temps prosseguí d'aquesta manera, odiant tirar endavant, però sense gosar aturar-se, endavant endavant, fins que,

més que cansat, estava mort. Semblava que hauria de continuar així tot el dia, i l'endemà, i tots els dies venidors.

De sobte, sense cap mena d'avís, es ficà de peus a l'aigua amb un esquitx! Ecs!, era glaçada. Això el revifà del tot en un tres i no res. No sabia si només es tractava d'un bassal al camí, o si era la vora d'un corrent subterrani que creuava la galeria, o potser la riba d'un llac, negre i profund, sota terra. L'espaseta lluïa amb penes i treballs. Es deturà, i pogué sentir, tot escoltant amb mol atenció, el plaf, plaf, plaf, del degoteig des d'algun sostre invisible sobre la superfície de l'aigua, però no semblava existir cap altra mena de soroll.

«De manera que és una bassa o un llac, però no un riu subterrani», pensà. Malgrat tot, no gosava entrar-hi a les fosques. No sabia nedar; i, a més, imaginà coses llefiscoses i horribles, amb ullarros orbs i sortits, serpentejant dins l'aigua. Als bassots i llacs a les entranyes de les muntanyes, hi viuen coses estranyes: peixos els pares dels quals hi entraren nedant, aneu a saber quants d'anys fa, i que mai no tornaren a sortir, mentre els ulls se'ls feien grossos, més grossos, grossíssims, intentant de veure-hi en les tenebres; i també hi ha d'altres coses més llefiscoses que els peixos. Fins i tot a les cavernes i galeries que els gòblins han construït per a llur ús hi ha d'altres coses, desconegudes per ells, que s'hi han esmunyit des de l'exterior per viure en les tenebres. Algunes d'aquestes cavernes, a més, es remunten a èpoques anteriors als gòblins, que no han fet altra cosa que engrandir-les i ajuntar-les amb passadissos, i els moradors originaris encara són allí, entaforats en els racons més amagats, lliscant i ensumant-ho tot.

Allí al fons de tot, a la vora de les aigües obscures, vivia el vell Gòl·lum, una criatura petita i llefiscosa. No sé pas d'on provenia, ni qui o quina cosa era. Era un Gòl·lum..., fosc com la fosca, a excepció de dos ullassos rodons i pàl·lids en el seu rostre prim. Posseïa una barqueta, i anava remant força silenciosament pel llac; perquè d'un llac es tractava, gran i profund i mortalment glaçat. Remava amb els seus peus enormes que li penjaven per la borda, però mai no produïa ni una sola pertorbació. Ell no. Els seus ulls pàl·lids, en forma de fanal, cercaven peixos cecs, que Gòl·lum enxampava amb els seus dits llargs en un no res. També li agradava la carn. El goblin li semblava bo, quan en podia haver; però calia vigilar molt perquè mai no el descobrissin. Si mai baixaven fins allà, sols, i s'acostaven prou a la vora de l'aigua, mentre ell vagarejava pels encontorns, es limitava a escanyar-los per l'esquena. I els gòblins rarament ho feien, perquè tenien la sensació que alguna cosa desagradable els espiava

des d'allà al fons, dins les arrels mateixes de la muntanya. Havien arribat al llac feia molt de temps, quan construïen els corredors per la muntanya, i veieren que no podien continuar endavant; de manera que llur camí quedava tallat en aquella direcció, i no hi havia cap raó per anar cap aquella banda..., a menys que el Gran Goblin els hi enviés. De vegades li venia un desig de peix de l'estany, i de vegades es quedava sense goblin i sense peix.

De fet Gòl·lum vivia en una illa de roca, tota enfangada, al centre del llac. Ara, des de la distància, amb els seus ulls pàl·lids, com telescopis, vigilava en Bilbo. En Bilbo no el podia veure, però Gòl·lum estava molt encuriolit per ell perquè s'apercebia que no tenia res a veure amb els gòblins.

Gòl·lum pujà a la barca i desatracà de l'illa, mentre en Bilbo s'asseia a la riba, ben empataolat, al final del seu camí i de la seva paciència. De sobte aparegué Gòl·lum i mormolà i xiuxiuejà:

—Beneïu-nos i aspergiu-nos, preciossitat meva! Suposo que és un àpat de festa; almenys una mossada de llépol, per a nosaltres, gòl·lum —i quan digué *gòl·lum* va fer un horrible so d'engolir amb la gargamella. D'aquí li venia el nom, tot i que ell sempre es referia a si mateix com «preciossitat meva».

El hòbbit pegà un bot que per poc surt de la seva pell quan aquella sibilació arribà a les seves orelles, i de sobte advertí uns ulls pàl·lids clavats en ell.

—Qui ets? —va dir, brandint l'espaseta enfront d'ell.

—Què éss a quest, preciossitat meva? —mormolejà Gòl·lum, que sempre parlava amb si mateix perquè no havia tingut mai ningú d'altre amb qui parlar. Això és el que havia anat a esbrinar, perquè en aquell moment no tenia pas gaire gana, només sentia curiositat; altrament hauria enxampat el hòbbit primer i després hauria xiuxiuat.

—Sóc el senyor Bilbo Saquet. He perdut els nans i he perdut el màgic, i no sé on sóc; i no m'importa saber-ho mentre pugui sortir d'aquí.

—Què és el que té a les seves mamanssss? —preguntà Gòl·lum contemplant l'espaseta, l'aspecte de la qual no li agradava.

—Una espasa, amb una fulla forjada a Gondolin!

—Ssss —va fer Gòl·lum, i esdevingué força cortès—. Potser seuràs aquí i xerraràs amb això una mimica, preciossitat meva. M'agraden les endevinalles, potser a això també, oi? —Desitjava semblar amigable, almenys de moment, i fins que esbrinés més coses de l'espasa i del hòbbit: si de debò anava sol, si era bo per menjar, i si Gòl·lum estava realment afamegat. L'única cosa que se li acudia eren endevinalles.

Enunciar-les, i de vegades resoldre-les, havia estat l'únic passatemps que algun cop havia tingut amb les altres curioses criatures entaforades en llurs caus en els temps, molt, molt distants, abans que perdés tots els seus amics i fos expulsat, tot sol, i s'arrossegés endins, endins, fins a l'obscuritat del centre de les muntanyes.

—Molt bé —digué en Bilbo, que estava ansiós per seguir-li la veta fins que descobrís alguna cosa més sobre aquella criatura: si de debò estava sola, si era ferotge o es trobava afamegada, i si era amiga dels gòblins.

—Pregunta tu primer —va dir, perquè no havia tingut temps de pensar una endevinalla.

De manera que Gòl·lum xiuxiuà sibilant:

*—Té arrels que no es veuen,*

*que l'arbre és més alt.*

*puja amunt, amunt,*

*però no creix mai.*

—Molt fàcil! —digué Bilbo—. Una muntanya, suposo.

—Això endevina fàcilment? Això ha de fer una competició amb nosaltres, preciossitat meva! Si preciossitat pregunta, i això no contesta, nosaltres menja això, preciossitat meva. Si això pregunta nosaltres, i nosaltres no contesta, llavors nosaltres fa el que això vol, eh? Nosaltres ensenya això la sortida, sí!

—D'acord! —acceptà en Bilbo, no gosant contrariar-lo, i trencant-se la closca de debò per pensar endevinalles que el poguessin deslliurar de ser menjat.

*—Trenta cavalls blancs*

*en un pujol roig.*

*Primer renillen,*

*després cocegen,*

*després s'aturen tots.*

Això va ser tot el que se li acudí de preguntar —la idea de menjar no li marxava del cap. Era una endevinalla bastant vella, a més, i Gòl·lum sabia la resposta tan bé com tots vosaltres.

—Fàcil, fàcil! —mormolejà—. Les dents! Les dents!, preciossitat meva; però nosaltres té només sis!

Llavors preguntà per segona vegada:

*—Plora sense veu,*

*vola sense ales,*

*mossega sense dents,  
sense boca parla.*

—Un moment! —exclamà en Bilbo, que continuava pensant amoïnats en el menjar. Sortosament en una ocasió havia sentit una endevinalla similar, i recuperant tot l'enteniment pensà la resposta—. El vent, el vent. Només caldria —va dir, i se sentí tan content que n'inventà una allà mateix. «Això confondrà aquesta horrible bestiola subterrània», pensà, i enuncià aquests versos:

*—Un ull amb cara blava  
veié un ull amb cara verda.  
«Aquest ull és com aqueix»,  
digué l'ull aquell,  
«però en lloc de a dalt  
es troba a baix»*

—Ss, ss, ss —xiulejà Gòl·lum. Feia molt de temps que era sota terra i començava a oblidar aquesta mena de coses. Però en el moment precís en què Bilbo començava a confiar que el bergant no seria capaç de respondre, Gòl·lum desenterrà records d'edats i edats i edats passades, quan vivia amb la seva àvia en un forat a la vora d'un riu.

—Ss, sss, preciossitat meva —va dir—. El sol sobre les margarides vol dir això, segur.

Però aquest tipus d'endevinalles vulgars, d'estar per casa, de la superfície, el cansaven. A més li recordaven èpoques en què no havia estat tan sol, ni tan dolent, ni tan insidiós, i això li féu perdre la paciència. Pitjor encara, aquelles endevinalles li havien fet venir gana; de manera que aquesta vegada provà una cosa una mica més difícil i més desagradable:

*—No es veu, ni es toca,  
no se sent, ni s'escolta.  
Els estels acompanya,  
dorm sota la muntanya.  
Arriba la primera  
i també va al final.  
La vida acaba amb ella  
i el riure es torna espant.*

Dissortadament per a Gòl·lum, en Bilbo havia sentit anteriorment aquesta mena d'endevinalla; i la resposta la tenia, a més, per tot arreu.

—L'obscuritat! —va dir sense ni tan sols gratar-se el cap, ni prendre's un moment per reflexionar.

*—Una capsa sense tapa,  
sense pany i sense clau,  
el tresor que en ella es guarda  
és tot groc i no gens blau.*

—preguntà Bilbo per guanyar temps, fins que pogués rumiar-ne una de realment difícil. Creia que aquesta era una endevinalla facilíssima, tot i que no l'havia enunciada de la manera habitual. Però per a Gòl·lum resultà un galimaties desagradable. Deixà escapar la seva sibilació, però no trobava la resposta; xiuxiuejà i balbotejà.

Després d'una estoneta en Bilbo es despacientà:

—Vinga, què és? —reclamà—. La resposta no és pas una tetera que bull, com sembla que pensis pels xius-xius que fas.

—Doneu-nos una oportunitat; que això ens doni una oportunitat, preciossitat meva..., sss..., sss.

—Vinga —repetí en Bilbo, després d'atorgar-li una llarga estona—. Quina és la resposta?

Però inesperadament Gòl·lum recordà els furts dels nius molt de temps enrere, i es veié assegut, sota els vorals del riu, ensenyant la seva àvia, ensenyant-la a xuclar...

—Oous! —esbufegà—. Són oous!

I preguntà:

*—Viu i no respira,  
com un mort és fred.  
Beu tota la vida  
sense tenir set.  
Duu una cuirassa  
que no dringa massa.*

—també ell, aquesta vegada, pensà que li donava peixet, perquè ell sempre estava pensant en la resposta. Però en aquell moment no pogué recordar res millor, tan embullat havia quedat per l'endevinalla dels ous. Tanmateix, per a en Bilbo, que sempre que havia pogut havia evitat tot contacte amb l'aigua, allò era un veritable atzucac. Imagino que vosaltres ja sabreu la solució, naturalment, o que la podeu endevinar en un

obrir i tancar d'ulls, perquè esteu còmodament asseguts a casa i no pertorba el vostre enteniment cap perill imminent d'ésser menjats. En Bilbo s'assegué, s'aclarí la gola un o dos cops, però la resposta no li sortia.

Després d'una estona Gòl·lum es posà a xiuxiuar del propi plaer:

—És això bonic, preciossitat meva? És sucosat? Cruix com un rosegó? —I començà a mirar fixament en Bilbo des de les tenebres.

—Un moment —va dir el hòbbit—. Ara mateix t'acabo de donar molt de temps.

—Això ha d'afanyar-se! —respongué Gòl·lum, començant a baixar de la barca, cap a la riba, per atrapar en Bilbo. Però quan ficà el peu llarg i membranós a l'aigua, un peix saltà espantat i anà a raure als peus d'en Bilbo.

—Ecs! —exclamà aquest—. És glaçat i té escates! —i així fou com ho endevinà—: Peix! Peix! —cridà—. És el peix!

Gòl·lum quedà d'allò més moixí; però en Bilbo li posà una altra endevinalla a tota velocitat, de manera que Gòl·lum va haver de tornar-se'n a la barca a rumiar:

—Era sense potes sobre una pota, amb dues potes sobre tres potes era prop, i amb quatre potes se'n menjà un tros.

En veritat no era el moment més avinent per aquesta endevineta, però en Bilbo tenia pressa. Gòl·lum potser hauria tingut dificultats a contestar-la si l'hagués preguntada en un altre moment, però, en aquell instant, després de referir-se al peix, «sense potes» no era pas tan difícil, i un cop resolt això la resta era evident. «Un peix sobre una tauleta, amb un home que seu a la taula en un escambell, i el gat que menja les espines», aquesta era, com heu suposat, la resposta, i Gòl·lum no trigà gaire a encertar-la. De manera que decidí que era arribat el moment de preguntar-ne una de ben horrible i enrevessada. I aquí la teniu:

—*Una cosa que tot menja:  
bèstia, ocell i flor que penja.  
Menja ferro, menja acer,  
menja pedres del pedrer.  
Mata reis, ciutats comtals,  
de muntanyes fa sorrals.*

El pobre Bilbo romangué assegut en l'obscuritat repassant tots els noms horribles de tots els gegants i ogres que havia sentit mencionar en els contes, però no n'hi havia cap ni un que hagués fet totes aquestes coses. Tenia la premonició que la resposta havia de ser força diferent i que l'hauria de saber, però no se li acudia. Començà a esverar-se, i

l'esverament no ajuda a pensar. Gòl·lum, tot xino-xano, baixà de la barca. Produí un esquitx en l'aigua i xipollejà cap a la riba; en Bilbo podia veure com s'acostaven els seus ulls. Li semblà que la llengua se li enganxava a la boca; hauria volgut cridar:

«Dóna'm més temps! Dóna'm més temps!», però l'única cosa que li sortí, amb un gemec sobtat, fou:

—Temps! Temps!

S'havia salvat per pur atzar. Perquè aquesta, evidentment, era la resposta.

Gòl·lum tornà a sentir-se decebut; començava a perdre els estreps, i a cansar-se de la juguesca. Li havia entrat fam de llop. Aquest cop no tornà a la barca. S'assegué en les tenebres, al costat d'en Bilbo. Això féu que el hòbbit s'esverés terriblement i perdés l'oremus.

—Això ha de preguntar-nosss una endevinalla, preciosssitat meva, sí, sssí, sssí. Nomésss una pregunteta mésss, sí, sssí —va dir Gòl·lum.

Però en Bilbo, senzillament, era incapaç de rumiar cap altra qüestió amb aquella cosa horripilant, freda i molla asseguda al costat, sense parar de tocar-lo i de burxar-lo. Es gratà, es pessigà, però continuava sense acudir-se-li res.

—Pregunta a nosaltressss, pregunta! —deia Gòl·lum

En Bilbo es pessigà i es donà una bona plantofada; empunyà amb força l'espaseta; fins i tot regirà per la butxaca amb l'altra mà. Hi tenia l'anell que havia recollit al túnel i que ja havia oblidat.

—Quina cosa tinc a la butxaca? —preguntà en veu alta. Parlava amb si mateix, però Gòl·lum va creure que es tractava d'una endevinalla, i li agafà un enfurismament d'enfilar-se per les parets.

—No s'hi val! No s'hi val! —xiulejà—. No s'hi val, preciosssitat meva, oi que no, preguntar-nos què cosa té això en les seves lletges bubutxaques?

En Bilbo, en adonar-se del que havia succeït i no ensopegant res millor per preguntar, insistí:

—Quina cosa tinc a la butxaca? —repetí amb veu més forta.

—Sssss... —mormolejà Gòl·lum—. Això ha de donar-nos tres oportunitats.

—D'acord! Apa! —digué en Bilbo.

—Mamans! —provà Gòl·lum.

—Fred, fred! —respongué en Bilbo que, per sort, acabava de treure la mà de la butxaca—. Torna a provar!

—Sssss... —va fer Gòl·lum més enrevenxinat que mai. Pensava en totes les coses que duia a les seves butxaques: espines de peix, dents de gòblins, petxines molles, un xic d'ala de rat-penat, una pedra foguera per esmolar-s'hi els ullals, i altres coses repulsives. Provà d'imaginar el que d'altra gent duia a les butxaques.

—Un trempaplomes! —va dir a la fi.

—Tampoc! —exclamà en Bilbo, que feia algun temps que havia perdut el seu—. Última oportunitat!

Gòl·lum es trobava ara en un estat molt pitjor que quan en Bilbo li havia fet la pregunta sobre els ous. Va emetre una sibilació, rondinejà, es balancejà endavant i endarrere, picà de peus en terra, i es sacsejà i fremí; però no gosava malbaratar la seva darrera oportunitat.

—Vinga! —exigí en Bilbo—. Encara espero! —Intentava semblar deseixit i bonastre, però no estava gaire segur de com acabaria tota aquella juguesca, independentment que Gòl·lum l'endevinés o no.

—S'ha acabat el temps! —va dir.

—Corda o res! —xisclà Gòl·lum, encara que això era trampa perquè deia dues coses a la vegada.

—Cap de les dues! —crià en Bilbo molt alleujat; i de seguida es posà dret d'un bot, es recolzà a la paret més pròxima i brandí la seva espaseta. Sabia, naturalment, que el joc de les endevinalles és sagrat i d'increïble antiguitat, i que fins i tot les criatures malvades temien fer trampes quan hi jugaven. Però pressentia que no podia refiar-se que aquella cosa llefiscosa mantingués la seva paraula. Qualsevol excusa li hauria servit per trencar-la. I, al cap i a la fi, aquella última pregunta no havia estat una endevinalla de debò segons les lleis antigues.

Fos com fos, Gòl·lum no l'atacà de seguida. Veia l'espasa a la mà d'en Bilbo. Restà assegut, estremint-se i xiuxiuejant. A la fi, en Bilbo no pogué esperar més.

—I doncs? —va dir—. Què me'n dius, de la promesa? Vull anar-me'n. M'has de mostrar el camí.

—Això hem dit nosaltres, preciosssitat? Mostrar al petit i fastigós Saquet el camí de sortida, sí, sí. Però què duu a les bubutxaques, eh? No és corda, preciosssitat, però no és res. Oh no! Gòl·lum!

—No hi has de fer res —va dir en Bilbo—. Una prometença és una prometença!

[...]